

PRAVILNIK

O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA DRUGI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 16/2018 i 3/2019)

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuje se program nastave i učenja za drugi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku", a primenjuje se počev od školske 2019/2020. godine.

PROGRAM NASTAVE I UČENJA ZA DRUGI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

1. CILJEVI OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA SU:

- 1) obezbeđivanje dobiti i podrška celovitom razvoju učenika;
- 2) obezbeđivanje podsticajnog i bezbednog okruženja za celoviti razvoj učenika, razvijanje nenasilnog ponašanja i uspostavljanje nulte tolerancije prema nasilju;
- 3) sveobuhvatna uključenost učenika u sistem obrazovanja i vaspitanja;
- 4) razvijanje i praktikovanje zdravih životnih stilova, svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, potrebe negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti;
- 5) razvijanje svesti o značaju održivog razvoja, zaštite i očuvanja prirode i životne sredine i ekološke etike, zaštite i dobiti životinja;
- 6) kontinuirano unapređivanje kvaliteta procesa i ishoda obrazovanja i vaspitanja zasnovanog na proverenim naučnim saznanjima i obrazovnoj praksi;
- 7) razvijanje kompetencija za snalaženje i aktivno učešće u savremenom društvu koje se menja;
- 8) pun intelektualni, emocionalni, socijalni, moralni i fizički razvoj svakog učenika, u skladu sa njegovim uzrastom, razvojnim potrebama i interesovanjima;
- 9) razvijanje ključnih kompetencija za celoživotno učenje, razvijanje međupredmetnih kompetencija za potrebe savremene nauke i tehnologije;
- 10) razvoj svesti o sebi, razvoj stvaralačkih sposobnosti, kritičkog mišljenja, motivacije za učenje, sposobnosti za timski rad, sposobnosti samovrednovanja, samoinicijative i izražavanja svog mišljenja;
- 11) osposobljavanje za donošenje valjanih odluka o izboru daljeg obrazovanja i zanimanja, sopstvenog razvoja i budućeg života;
- 12) razvijanje osećanja solidarnosti, razumevanja i konstruktivne saradnje sa drugima i negovanje drugarstva i prijateljstva;
- 13) razvijanje pozitivnih ljudskih vrednosti;
- 14) razvijanje kompetencija za razumevanje i poštovanje prava deteta, ljudskih prava, građanskih sloboda i sposobnosti za život u demokratski uređenom i pravednom društvu;
- 15) razvoj i poštovanje rasne, nacionalne, kulturne, jezičke, verske, rodne, polne i uzrasne ravnopravnosti, razvoj tolerancije i uvažavanje različitosti;
- 16) razvijanje ličnog i nacionalnog identiteta, razvijanje svesti i osećanja pripadnosti Republici Srbiji, poštovanje i negovanje srpskog jezika i maternjeg jezika, tradicije i kulture srpskog naroda i nacionalnih manjina, razvijanje interkulturalnosti, poštovanje i očuvanje nacionalne i svetske kulturne baštine;
- 17) povećanje efikasnosti upotrebe svih resursa obrazovanja i vaspitanja, završavanje obrazovanja i vaspitanja u predviđenom roku sa minimalnim produžetkom trajanja i smanjenim napuštanjem školovanja;
- 18) povećanje efikasnosti obrazovanja i vaspitanja i unapređivanje obrazovnog nivoa stanovništva Republike Srbije kao države zasnovane na znanju.

2. PROGRAMI ORIJENTISANI NA ISHODE I PROCES UČENJA

Struktura programa svih nastavnih predmeta je koncipirana na isti način. Na početku se nalazi cilj nastave i učenja predmeta za prvi ciklus obrazovanja i vaspitanja. U tabeli koja sledi, u prvoj koloni, definisani su predmetni ishodi za kraj drugog razreda, u drugoj koloni date su oblasti i/ili teme, a u trećoj se nalaze predmetni sadržaji. Iza tabele nalaze se ključne reči sadržaja programa i preporuke za ostvarivanja nastave i učenja konkretnog predmeta pod naslovom *Uputstvo za didaktičko-metodičko ostvarivanje programa*.

Programi nastave i učenja zasnovani su na opštim ciljevima i ishodima obrazovanja i vaspitanja i potrebama i mogućnostima učenika drugog razreda. Usmereni su na proces i ishode učenja, a ne na same sadržaje koji sada imaju drugačiju funkciju i značaj. Sadržaji više nisu cilj sami po sebi, već su u funkciji ostvarivanja ishoda koji su definisani kao funkcionalno znanje učenika tako da pokazuju šta će učenik biti u stanju da učini, preduzme, izvede, obavi zahvaljujući znanjima, stavovima i veštinama koje je gradio i razvijao tokom jedne godine učenja konkretnog nastavnog predmeta. Ovako koncipirani programi podrazumevaju da ostvarenost ishoda vodi ka razvijanju kompetencija, i to kako opštih i specifičnih predmetnih, tako i ključnih.

Pregledom ishoda koji su dati u okviru pojedinih programa nastave i učenja može se videti kako se postavljaju temelji razvoja ključnih i opštih međupredmetnih kompetencija koje želimo da naši učenici imaju na kraju osnovnog obrazovanja. Ta potreba da se obrazovanje i vaspitanje usmere ka razvijanju kompetencija bio je jedan od razloga uvođenja i projektne nastave kao oblika obrazovno-vaspitanog rada. Projektna nastava se u današnje vreme sve više fokusira na ostvarivanje obrazovnih standarda i ishoda i, kako pokazuju rezultati najnovijih istraživanja, prati društvene promene svojom usmerenošću na razvijanje znanja i sposobnosti učenika kroz aktivnosti planiranja, istraživanja i timskog rada u okviru predmetnog i međupredmetnog povezivanja sadržaja. Pored toga, jedna od bitnih osobina savremenog pristupa projektnom radu u nastavi odnosi se na korišćenje IKT u projektnim aktivnostima što obezbeđuje efikasnije učenje i razvijanje znanja, ali i razvijanje ponašanja pravilnog i bezbednog korišćenja računara i interneta. Detaljnije preporuke za planiranje i ostvarivanje projektne nastave date su u poglavlju 7 - *Uputstvo za realizaciju projektne nastave*.

Na putu ostvarivanja cilja i ishoda ključna je uloga nastavnika koji dobija značajan prostor za slobodu izbora i povezivanje sadržaja; metoda, postupaka i tehnika nastave i učenja i aktivnosti učenika. Orijentacija na proces učenja i ishode briga je ne samo o rezultatima, već i načinu na koji se uči, odnosno kako se gradi i povezuje znanje u smislene celine, kako se razvija mreža pojmova i povezuje znanje sa praktičnom primenom.

Programi nastave i učenja namenjeni su, pre svega, nastavnicima koji neposredno rade sa učenicima, ali i onima koji na posredan način uzimaju učešće u obrazovanju i vaspitanju. Zato treba imati u vidu da terminologija, koja je korišćena u programima nastave i učenja, nije namenjena učenicima i treba je prilikom definisanja konkretnih nastavnih jedinica, bilo za neposredan rad sa učenicima, bilo za potrebe udžbeničkih i didaktičkih materijala, prilagoditi uzrastu učenika. Programi nastave i učenja su nastavnicima polazna osnova i pedagoško polazište za razvijanje obrazovno-vaspitanje prakse: za planiranje godišnjih i operativnih planova, neposrednu pripremu za rad kao i okvir za preispitivanje prakse razvijanja planova, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja nastave i učenja kroz sopstvena promišljanja, razgovor sa kolegama itd.

Obrazovno-vaspitanje praksa je složena, promenljiva i ne može se do kraja i detaljno unapred predvideti. Ona se odvija kroz dinamičnu sregu međusobnih odnosa i različitih aktivnosti u socijalnom i fizičkom okruženju, u jedinstvenom kontekstu konkretnog odeljenja, konkretne škole i konkretne lokalne zajednice. Zato, umesto izraza realizovati program, bolje je reći da se na osnovu datih programa planira i ostvaruje nastava i učenje koje odgovara konkretnim potrebama odeljenja.

3. OBAVEZNI PREDMETI MATERNJI JEZIK

Naziv predmeta: **MATERNJI JEZIK/GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE**

BOSANSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Naziv predmeta	BOSANSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture</i> je sticanje znanja o osobenostima bosanskoga jezika, književnosti i kulture Bošnjaka, kao i razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, te razvijanje svijesti o sopstvenom nacionalnom identitetu, vrednovanju vlastitog kulturnog stvaralaštva i stvaralaštva drugih naroda.
Razred	Drugi
Godišnji fond časova	72 časa (sata)

ISHODI Po završenoj temi / oblasti učenik će biti u stanju da:	OBLAST / TEMA	SADRŽAJI
<ul style="list-style-type: none"> - ima izražen interes za knjigu, znanje i čitanje sadržaja koje nudi knjiga; - zna klasificirati elemente toka događaja u priči; - može uočiti važne pojedinosti u književnome tekstu; - uočava likove i njihove osobine; - uočava prihvatljivo i neprihvatljivo ponašanje pojedinih likova; - prepoznaje slijed događaja u književnome tekstu; - sastavlja plan priče; - prepoznaje dijelove teksta koje govore likovi i one dijelove koje govori pripovjedač; - shvata i izvlači pouku priče; - razumije osjećanja koja u njemu budi priča; - doživljava priču može izraziti riječima, pokretom, crtežom, zvukom; - zna da je bajka priča o čudesnim, nestvarnim likovima i događajima; - zna da je basna kratka priča u kojoj su glavni likovi životinje, biljke i predmeti; - može analizirati pjesmu, učiti je napamet i recitirati je izražajno; - uočava da u igrokazu glumci likove predstavljaju na pozornici; - glumi; - prepoznaje teorijske pojmove; 	<p>KNJIŽEVNOST</p>	<p>Lektira</p> <p>Hadžem Hajdarević: <i>Bajramske cipele</i> Ahmet Hromadžić: <i>Dječak i ptica</i> Suada Hodžić: <i>Prvak Nino</i> Mevluda Melajac: <i>Vrapčići</i> Ela Peroci: <i>Papučica maca</i> Narodna priča: <i>Nasrudin i car</i> Narodna priča: <i>Lisica i roda</i> Braća Grim: <i>Hrabri krojač</i> Zehra Hubijar: <i>Zeko i djeca</i> Grugor Vitez: <i>Zalazak sunca</i> Mirsad Bećirbašić: <i>Naušnice od trešanja</i> Hajro Ikić: <i>Pismo učitelju</i> Omer Turković: <i>Hor hrčaka</i> Muharem Omerović: <i>Kad djeca vožnju uče</i> Ibrahim Kajan: <i>Igra žmurke</i> Zehnija Bulić: <i>Biciklo</i> Bela Džogović: <i>Maslačak</i> Nasiha KapidžićHadžić: <i>Sjenice</i> Halil Kadrić: <i>Prije prvog školskog sata</i> (igrokaz) Enes Kahvić: <i>Najbolji majstor</i> (igrokaz)</p>
<ul style="list-style-type: none"> - istražuje i upoznaje se sa životom i običajima Bošnjaka; - zna o kulturno-historijskom naslijeđu Bošnjaka; 		<p>Razumijevanje i doživljavanje proznoga književnoga teksta. O čemu ili o kome se govori u tekstu, slijed događaja, glavni događaj. Određivanje glavnog, najzbudljivijeg, najljepšeg</p>

<p>- istražuje i upoznaje se sa ličnostima iz historije Bošnjaka;</p>		<p>dijela priče (zapažanje i dojmovi). Osobine likova (prepoznavanje i zauzimanje stava prema liku). Uočavanje i doživljavanje osnovnog raspoloženja u pjesmi. Dramski tekst (igrokazi): pozorište, publika, pozornica, glumci. Bajka je priča o čudesnim, nestvarnim događajima i likovima (definiranje samo na nivou prepoznavanja). Razlika između bajke i basne. Basna je kratka priča u kojoj su glavni likovi životinje, a ponekad biljke i predmeti. Pouka i moral basne. Nacionalna kultura Život i običaji Bošnjaka. Praznici, blagdani i značajni događaji Bošnjaka.</p>
<p>- zna upotrijebiti veliko slovo na početku i tačku na kraju rečenice; - pravilno piše veliko početno slovo u pisanju vlastitih imena ljudi, u nazivima sela, gradova i naseljenih mjesta; - piše veliko početno slovo u nazivima praznika i blagdana; - u učestalim riječima pravilno upotrebljava skupove je/ije;</p>	<p>JEZIK (rječnik, gramatika, ortoepija, ortografija)</p>	<p>- Razumijevanje pojmova: rečenica, riječ, slog. - Veliko slovo na početku i tačka na kraju rečenice. - Veliko početno slovo u pisanju vlastitih imena ljudi. - Veliko početno slovo u pisanju imena sela i gradova. - Pisanje naziva praznika. - Skupovi je/ije u učestalim riječima - Glasovi - slova č, ć, dž, đ, h u izgovorenim i napisanim riječima. - Pravilno izgovaranje i pisanje afrikata.</p>
<p>- može govoriti u kontinuitetu i služiti se oblicima izražavanja koji su predviđeni programom; - zna razgovarati s drugom osobom / osobama, direktno ili telefonom uz uvažavanje pravila lijepog ponašanja; - može ispričati priču predstavljenu nizom slika ili jednom slikom (kao običan slijed događaja); - može prepričati tekst pomoću detaljnih pitanja; - može napisati priču ispričanu nizom slika ili jednom slikom; - prepričava priču u pisanoj formi (po nizu slika, po jednoj slici, po detaljnim pitanjima); - zna napisati čestitku, poruku;</p>	<p>JEZIČKA KULTURA</p>	<p>Vježbe usmenog izražavanja Pričanje - Situacioni i telefonski razgovor. - Pričanje događaja predstavljenog nizom slika Prepričavanje - Prepričavanje teksta na osnovu detaljnih pitanja. Opisivanje - Opis predmeta (doživljavanje svim čulima i izražavanje doživljaja riječima); opisivanje kao vježba percepcije i izbora adekvatne riječi kao oznake. Čestitka - Čestitanje praznika i rođendana (igra uloga, ponašanje, učtivost u obraćanju, uvažavanje različitosti, poštovanje drugog). - Vježbe pisanog izražavanja. Pričanje događaja - Pisani odgovori na pitanja koja se odnose na sadržaj niza slika. - Dopunjavanje rečenica uzetih iz priče. Prepričavanje teksta - Prepričavanje na osnovu detaljnih pitanja (pisani odgovori na pitanja). Pisanje rečenica o dragom predmetu (Koji je to predmet? Kako izgleda? Kakve je boje, veličine i od čega je izrađen?) Pisanje čestitke (pravimo i pišemo čestitku).</p>
<p>- prepoznaje filmske priče, rado ih gledaju i prepričava sadržaj; - usvoji pojam televizijske emisije i priča o emisijama koje odgovaraju njegovom / njenom interesu i uzrastu; - rado gleda crtani film i prepričava sadržaj; - uočava izražajne mogućnosti filma (slika, riječ, muzika, boja, zvuk).</p>	<p>MEDIJSKA KULTURA</p>	<p>- Filmske priče za djecu. - Televizijske emisije kao poticaj i sredstvo za realizaciju svih sadržaja. - Crtani film (nivo prepoznavanja). - Šta sve može moj računar.</p>

Ključni pojmovi sadržaja: književnost, jezik, jezička kultura, medijska kultura

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

U procesu nastave *Bosanskog jezika sa elementima nacionalne kulture* treba uvažiti osnovnu pedagošku pretpostavku da je učenik u centru obrazovno radne kreacije, pa stoga nastavnik mora upoznati i uvažavati intelektualno-mentalne i psihološke sposobnosti učenika, kako bi pronašao didaktičku formulu koja će garantirati da će učenici moći savladati nove sadržaje.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

U procesu nastave i učenja treba na zanimljiv način prezentirati pažljivo odabrane jezičko-literarne vrijednosti koje će učenici bez teškoća usvojiti, jer će im biti potrebne za dalje školovanje, bogaćenje opće kulture i znanja o životu.

Pored općih metoda, u savremenoj nastavi jezika i književnosti treba primijeniti i:

- metodu čitanja i rada na tekstu,
- metodu razgovora - dijalošku metodu,
- metodu izlaganja i objašnjavanja (monološku metodu),
- metodu praktičnog rada - naučno-istraživačku metodu iz oblasti jezika, dijalektologije, uočavanje prozodijskih osobina lokalnoga govora, sakupljanja raznih oblika usmene književnosti, rad na sredstvima medijske tehnologije.

Potrebno je primijeniti različite oblike rada kao što su: rad sa pojedincima - diferencirani rad, rad u parovima, rad u grupama, rad sa cijelim odjeljenjem - učenje kroz različite vrste igara, kao što su kvizovi, recitali, imitacije, skečevi i slično, kako bi se ponavljanjem i uvježbavanjem došlo do ciljanih rezultata.

Nastava *Bosanskog jezika sa elementima nacionalne kulture* daje temeljna znanja iz jezika, književnosti i nacionalne kulture.

Kod učenika treba probuditi interesiranje da čitaju, zapisuju, prikupljaju i sistematizuju leksiku svoga maternjeg jezika, da upoznaju, prihvate i afirmiraju osobenosti svoje kulture, običaja i načina života.

Nastava je koncipirana na upoznavanju, njegovanju i afirmiranju kulture Bošnjaka, ovladavanju bosanskim standardnim jezikom u usmenom i pismenom izražavanju, njegovanju i bogaćenju jezičkoga i stilskoga izraza, bogaćenju rječnika, upoznavanju učenika sa bogatom riznicom narodnoga stvaralaštva Bošnjaka, sticanju znanja iz historije i tradicije Bošnjaka.

Program nastave i učenja orijentiran je na ishode. Učenje i poučavanje će, umjesto na sadržaje, biti usmjereno na ishode učenja koji upućuju na to koja će znanja i vještine učenik usvojiti na kraju školske godine. Zato će u središtu nastavnoga procesa biti učenik, a ne nastavni sadržaji. Nastavnici će samostalno, ali i u dogovoru s učenicima, na temelju predloženih kriterija, načela, smjernica i preporuka, te svoga iskustva, analiza i procjene odabirati kako će i pomoću kojih tekstova i izvora njihovi učenici ostvariti ishode učenja. Učenici će istraživati i otkrivati koristeći prethodno usvojena znanja i iskustva. To omogućava individualizaciju nastave koja će tako biti učinkovitija i zanimljivija.

Savremeni odgojno-obrazovni proces prepoznatljiv je po usmjerenosti na učenika. Pomoću ishoda učenja prilikom planiranja i programiranja aktivnosti poučavanja i učenja moguće je ostvariti takav pristup. Prednosti primjene ishoda učenja u osnovnom obrazovanju su brojne, vrednujemo ih u odnosu na to šta pružaju učenicima i nastavnicima. Učenicima pomažu da shvate šta je to što se od njih očekuje, doprinose racionalizaciji nastave i učenja i omogućavaju (samo) praćenje napredovanja. Daju im konkretnu predstavu o tome šta treba znati na kraju realizacije određene teme, cjeline, predmeta, razreda, pa i na kraju osnovne škole. Ishodi učenja mogu olakšati i pripreme učenika za pisane i usmene provjere. Predstavljaju osnov za izbor nastavnih sadržaja, što nastavniku daje slobodu da u nastavi koristi različite izvore i da učenike upućuje na to da tragaju za novim izvorima saznanja. Precizno definirani ishodi učenja omogućavaju i lakši izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka, čime se olakšava didaktičko-metodičko kreiranje procesa poučavanja i učenja. Osim toga što ishodi učenja impliciraju aktivnosti učenika u nastavi i učenju, njihovom primjenom mogu se diferencirati zadaci za vrednovanje učeničkog izraza.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Književnost

Književnost kao područje u nastavnom predmetu ima umjetničke i književnonaučne aspekte. U razrednoj nastavi je težište na umjetničkoj, doživljajnoj komponenti. Ovo područje je u funkciji usavršavanja tehnike čitanja, razumijevanja sadržaja i ostalih segmenata, a u skladu sa zahtjevima programa. Ne bi trebalo zaboraviti da stepen razvijenosti pamćenja, mišljenja, emocionalne zrelosti kao i stepen lingvističkog razvoja utječu na percepciju kao i na recepciju književnog djela. Književno djelo ukupnim bogatstvom i ljepotom djeluje poticajno na sve navedene aspekte, posebno na rječnik, jezičke i kulturološke aspekte, senzibilitet i doživljajno- spoznajni intenzitet u procesu komunikacije sa književnim tekstom.

Književnonaučne aspekte čine osnovni pojmovi o sadržaju teksta, događaju ili događajima, toku događaja, likovima i njihovim osobinama. Posredovanje nastavnika još uvijek je veoma važno u uspostavljanju komunikacije s tekstom. Pri izbori tekstova uvažavani su sljedeći kriteriji:

- psihološki kriterij (primjerenost teksta receptivnim mogućnostima učenika drugog razreda);
- estetski kriterij (umjetnička vrijednost teksta);

- etički kriterij (afirmacija sistema vrijednosti koji je neprolazan);
- nacionalni kriterij (poštovanje nacionalnog kriterija pri izboru književnih djela);
- gnoseološki kriterij (koliko književni tekstovi služe kao osnova znanjima o jeziku i književnosti).

Učenici se upoznaju sa nacionalnom kulturom kroz sadržaje iz književnosti, jezika i jezičke kulture, kao i kroz neke izdvojene sadržaje koji su usko povezani sa tradicijom i historijom Bošnjaka.

Jezik

Jezik kao nastavno područje obuhvata sljedeće sadržaje: rječnik, gramatiku, ortoepiju i ortografiju. Ove sadržaje dijete usvaja na sadržajima drugih područja nastave bosanskog sa elementima nacionalne kulture i sadržajima drugih nastavnih predmeta. Još uvijek učenici nisu spremni za usvajanje apstraktnih sadržaja, pa i elementarne pojmove treba zasnovati na komunikaciji, situacionom govornom kontekstu, komunikacijskim tekstovima i zadržati se na nivou prepoznavanja jezičkih sadržaja.

Raznovrsnim vježbama koje mogu imati identičnu polaznu osnovu (sliku, tekst, rečenice, govornu situaciju, film), ali različito usmjerenje: jezičko, stilsko, gramatičko, raditi dalje na poboljšanju govora. Još uvijek ima vremena za poboljšanja kvaliteta govora, te za čitanje i pisanje.

Sadržaji gramatike su apstraktnog karaktera i kao takve učenici ovog uzrasta ih teže razumiju s obzirom na konkretnost njihovog mišljenja, a pored toga dijete jo nije savladalo tečno čitanje. To će biti tako sve do trenutka kada proces čitanja postane automatiziran.

Kultura izražavanja

Sadržaji kulture usmenog i pisanog izražavanja su u funkciji razvoja jezičke pismenosti, kulture komunikacije, kulture komunikacije na usmenom i pisanom nivou. Ovi sadržaji su i u sadržajima svih drugih područja. Valja znati da vježbama pisanog izražavanja uvijek prethode vježbe usmenog izražavanja. Samo kod uvođenja u situacioni razgovor i upoznavanja pravila telefonskog razgovora ostajemo na nivou usmene komunikacije. Uvijek treba planirati one oblike pismenih vježbi koji su primjereni učenicima drugog razreda (prepisanje riječi, rečenica prema slici, pisati čestitku razglednicu, pismo).

Medijska kultura

Sadržaj medijske kulture trebalo bi posmatrati u kontekstu sadržaja drugih područja nastave *Bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture* i sadržaja drugih nastavnih predmeta, te u kontekstu života. Ima funkciju pravovremenog preveniranja negativnog djelovanja malih i velikih ekrana i postepenog osposobljavanja učenika za selektivni pristup sadržajima filma i televizije. Posebno je važno objasniti učenicima da ono što je moguće u crtanom filmu nije moguće i u stvarnom životu (kišobran ne može zamijeniti padobran). Nije naglasak na pojmovima i na njihovom definiranju, nego na razumijevanju komunikacije i poruke, odnosno snalaženja u toj komunikaciji.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja za predmet *Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture* za drugi razred osnovne škole koncipiran je tako da svaka nastavna tema i sadržaji koji se nalaze u okviru nje budu usmjereni na ishode koje bi učenik trebalo usvojiti. Svaka procjena bit će zasnovana na stalnom praćenju i bilježenju aktivnosti i učeničkog napredovanja. Formativno vrednovanje predstavlja savremenu metodu procjene kvaliteta znanja koje je usvojeno tokom jednog perioda nastavnoga procesa. Njegov rezultat daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o tome koji dio gradiva je dobro naučen, a na kojem treba još raditi i koja metoda u nastavnome procesu je efikasna, a koju treba mijenjati. Ovakav vid vrednovanja predstavlja polaznu osnovu za koncipiranje dugoročnog planiranja nastave. Na osnovu formativnog vrednovanja, na kraju određene nastavne cjeline ili nastavnoga ciklusa, vrši se sumativno vrednovanje iskazano brojčanom ocjenom. Sumativno vrednovanje predstavlja procjenu ishoda učenja i pruža nam informacije o kvalitetu učenikovog znanja u toku i na kraju nastavnoga procesa.

5. PREPORUKE ZA PRIPREMU INDIVIDUALNOG OBRAZOVNOG PLANA ZA UČENIKE KOJIMA JE POTREBNA DODATNA OBRAZOVNA PODRŠKA

5.1. Individualni obrazovni plan za socijalno uskraćene učenike i učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom
Individualni obrazovni plan se priprema za učenike kojima je usled socijalne uskraćenosti, smetnji u razvoju, invaliditeta, kasnijeg uključivanja u školovanje, nedovoljnog poznavanja jezika i drugih razloga potrebna dodatna obrazovna podrška. Cilj individualnog obrazovnog plana jeste postizanje optimalnog uključivanja takvih učenika u redovan obrazovno-vaspitni rad i njihovo osamostaljivanje u vršnjačkom kolektivu. Za svakog učenika pojedinačno, prema njegovim specifičnim potrebama i mogućnostima, priprema se prilagođen način obrazovanja koji obuhvata individualni obrazovni plan, program i način rada koji sadrže: 1) dnevni raspored aktivnosti časova nastave u odeljenju; 2) dnevni raspored rada sa licem koje pruža dodatnu podršku i učestalost te podrške; 3) ciljeve obrazovno-vaspitnog rada; 4) posebne standarde postignuća i prilagođene standarde za pojedine ili sve predmete sa obrazloženjem za odstupanje; 5) program po predmetima, u kome je precizirano koji sadržaji se obrađuju u odeljenju, a koji u radu sa dodatnom podrškom; 6) individualizovan način rada nastavnika, izbor adekvatnih metoda i tehnika obrazovno-vaspitnog rada. Individualni obrazovni plan donosi pedagoški kolegijum na predlog stručnog tima za inkluzivno obrazovanje. Tim za inkluzivno obrazovanje čine nastavnik razredne nastave, stručni saradnik škole, roditelj/staratelj, a po potrebi pedagoški asistent i stručnjak van škole, na predlog roditelja/staratelja. Roditelj/staratelj daje saglasnost za sprovođenje individualnog obrazovnog plana. Nastavnik pri planiranju svog rada u odeljenju usklađuje svoj plan sa individualnim obrazovnim planom učenika. Sprovođenje individualnih obrazovnih planova prati prosvetni savetnik.

5.2. Individualni obrazovni plan za učenike sa izuzetnim sposobnostima

Za učenike sa izuzetnim sposobnostima priprema se individualni obrazovni plan, program i način rada kojim se utvrđuje obogaćen način obrazovanja i vaspitanja koji sadrži: 1) dnevni raspored aktivnosti časova nastave u odeljenju; 2) dnevni raspored rada sa licem koje pruža dodatnu podršku i učestalost te podrške; 3) ciljeve obrazovno-vaspitnog rada; 4) posebne standarde postignuća i prilagođene standarde za pojedine ili sve predmete sa obrazloženjem za odstupanje; 5) program po predmetima, precizirano koji sadržaji se obrađuju u odeljenju, a koji u radu sa dodatnom podrškom; 6) individualizovan način rada nastavnika, izbor adekvatnih metoda i tehnika obrazovno-vaspitnog rada.

6. NAČIN PRILAGODAVANJA PROGRAMA

6.1. Način prilagođavanja programa predmeta od značaja za nacionalnu manjinu

U nastavi predmeta od značaja za nacionalnu manjinu (Svet oko nas, Muzička kultura i Likovna kultura) izučavaju se dodatni sadržaji koji se odnose na istorijsko i umetničko nasleđe određene manjine. Od nastavnika se očekuje da, u okvirima definisanog godišnjeg fonda časova, obrade i dodatne sadržaje, obezbeđujući ostvarivanje cilja predmeta, standarda postignuća učenika i definisanih ishoda. Da bi se ovo postiglo veoma je važno planirati i realizovati nastavu na taj način da se sadržaji iz kulturno-istorijske baštine jedne manjine ne posmatraju i obrađuju izolovano, već da se povezuju i integrišu sa ostalim sadržajima programa koristeći svaku priliku da se desi učenje koje će kod učenika jačati njihov osećaj pripadnosti određenoj nacionalnoj manjini.

7. UPUTSTVO ZA REALIZACIJU PROJEKTNE NASTAVE

Planom nastave i učenja u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja definisana je Projektna nastava kao oblik obrazovno-vaspitnog rada kojim se razvijaju opšte međupredmetne kompetencije uz upotrebu informaciono-komunikacionih tehnologija. Usmerena je na dostizanje ishoda koji se prvenstveno odnose na logičko i kritičko mišljenje kao i pripremu učenika za lako snalaženje u svetu tehnike, tehnologije i računarstva, kako u svakodnevnom životu tako i u procesu učenja. U skladu je sa opštim ishodima obrazovanja i vaspitanja i u funkciji je kognitivnog, afektivnog i socijalnog razvoja učenika.

Projektna nastava počiva na savremenim shvatanjima deteta, nastave, funkcije obrazovanja i saznavanja kao socijalne konstrukcije podržane kroz saradničko delovanje, korišćenjem različitih izvora informacija i aktivnosti. Primenom projektne nastave dolazi do povezivanja poznatog i nepoznatog, učenja pomoću primera, učenja primenjivanjem, razvoja proceduralnih znanja, korišćenja informacionih tehnologija kao i kombinovanja konvergentnog (logičkog) i divergentnog (stvaralačkog) mišljenja. Projektna nastava ima elemente problemske i istraživačke nastave ali se ovom vrstom nastave pored centralnog zahteva, koji se odnosi na traženje rešenja za neki problem, potenciraju još i procedure, planiranje, evaluiranje, prezentovanje rezultata, korišćenje savremenih tehnologija na pravilan način i naravno, timski rad, odnosno proces saradnje, koji je iznad samog rezultata u rešavanju problema.

Projektna nastava je deo celokupnog obrazovno-vaspitnog rada i prati nastavni proces uvažavajući specifičnosti nastavnih predmeta u drugom razredu. Oslonci planiranja i organizacije projektne nastave su: uvažavanje uzrasta učenika i njihove prirodne radoznalosti; korišćenje vanškolskih znanja, veština i iskustava učenika; uključivanje svih učenika uz poštovanje njihovih različitosti; povezivanje sadržaja svih nastavnih predmeta i upotreba savremenih informaciono-komunikacionih tehnologija. Zato ova vrsta nastave omogućava da nastavni predmeti budu smisleno međusobno povezani kao i dovedeni u vezu sa svakodnevnim životom učenika. Na taj način se obezbeđuje razumevanje svrhe onoga što se uči, funkcionalno povezivanje znanja, veština i iskustava i motivacija učenika.

Projektna nastava je dragocen način rada jer od učenika zahteva brojne aktivnosti, među kojima su: samostalno pronalaženje informacija; sposobnost rešavanja problema; samostalno učenje; rad u grupi, saradnju; kritički

odnos prema vlastitom i tuđem radu; donošenje odluka; argumentovanje; usvajanje drugačijih, novih načina rada; planiranje; poštovanje rokova i preuzimanje odgovornosti.

S obzirom na uzrast učenika drugog razreda i činjenicu da su se sa ovakvim načinom rada susreli u prvom razredu, primereno je da se realizuju projektni zadaci gde je nastavnik i dalje glavni organizator aktivnosti, a samostalnost učenika se ispoljava u segmentima projekta gde je to moguće. Nastavnik pruža podršku svim učeničkim aktivnostima u toku projekta. Kao i u prvom razredu, i u drugom razredu je važno nastaviti sa kultivisanjem saradnje i načina na koji se komunicira u grupi što su važni ciljevi projektne nastave, jer doprinose jačanju odeljenjske kohezije.

Projektanu nastavu treba planirati i organizovati na način da sadrži sve potrebne korake:

- definisanje cilja i ishoda koji se projektom žele postići;
- planiranje aktivnosti koje odgovaraju temi projekta, odnosno cilju projekta, podela aktivnosti, izbor materijala i metoda rada, definisanje mesta i dinamike rada;
- realizaciju planiranih aktivnosti;
- prikaz dobijenih rezultata i produkata projekta;
- vrednovanje projekta (procena ostvarenosti definisanih ciljeva i ishoda, ukazivanje na uspehe i teškoće u toku realizacije projekta).

Pri planiranju nastavnik treba da definiše tip projekta, da odredi njegov cilj, očekivane ishode, oblast kojom se bavi projekat i povezanost sa nastavnim predmetima, njegove sadržaje, aktivnosti učenika, potrebna sredstva, dinamiku rada po fazama i sve što je potrebno za uspešno sprovođenje projektne nastave. Za drugi razred je, kao i za prvi, najprimereniji je polustrukturirani tip projekta gde nastavnik daje ograničen izbor tema, u velikoj meri definiše metodologiju rada i sam određuje koje će materijale dati učenicima, a koje će oni sami pronaći. Sve sadržaje treba realizovati kroz različito tematsko povezivanje u igri ili funkcionalnoj aktivnosti koja zadovoljava interesovanje i potrebe deteta na mlađem školskom uzrastu.

Kroz projektanu nastavu treba započeti sa razvijanjem osnova digitalne pismenosti. Na ovom uzrastu, upotreba IKT-a treba da bude svedena na upotrebu najjednostavnijih alata i upoznavanje sa korišćenjem interneta. Na kraju drugog razreda učenik bi trebalo da bude u stanju da:

- pravilno uključi računar, pokrene program za crtanje, koristi odgovarajuće alatke ovog programa, sačuva svoj crtež i isključi računar,
- koristi internet za učenje i pronalaženje informacija uz pomoć nastavnika,
- pravilno sedi pri radu za računarnom,
- zna da navede moguće posledice na zdravlje usled nepravilnog korišćenja digitalnih uređaja.

Jedan od važnih ishoda realizacije projekta jeste osposobljavanje učenika da dobijene produkte učine vidljivim i predstave ih drugima. Brojni su načini da se to postigne (predstave, izložbe, kratki film, tekst u novinama, nastup na lokalnoj televiziji, predstavljanje za roditelje...), a njihov kvalitet nije prioritet.

Projektana nastava jeste zahtevniji oblik rada koji podrazumeva dobru pripremu nastavnika. Planom je predviđeno da se realizuje sa jednim časom nedeljno ali sam nastavnik će proceniti kakva dinamika rada najviše odgovara mogućnostima učenika i fazi u kojoj je projekat. To znači, da ukoliko je potrebno projektana nastava se može organizovati i na drugačiji način (na primer kao dvočas svake druge nedelje).

Roditelji treba da budu upoznati sa svrhom projektne nastave i njenim najvažnijim ishodima. Oni treba da podrže samostalne aktivnosti svoje dece, ili njihov zajednički rad sa drugom decom, kao i da razumeju zašto je važno da ne preuzimaju njihove zadatke u želji da imaju bolje produkte.